

Yttrande diarienummer KSN-2017-0007

Yttrande från Danmarks Hembygdsförening (Uppsala) angående den nya Fördjupade Översiktsplanen (daterad 2021-01-19) för de Sydöstra stadsdelarna inklusive Bergsbrunna.

Danmarks Hembygdsförening är en politiskt obunden ideell förening som bland annat ägnar sig åt hembygdsvård i det område som ingår i den Fördjupade Översiktsplanen för de Sydöstra stadsdelarna inklusive Bergsbrunna ("FÖP") presenterad av Uppsala kommun under 2020 samt under 2021. Det innebär att föreningen arbetar med att värna och vårda hembygds miljön och dess kulturarv samt och att föra lokala traditioner, miljöer och historisk kultur vidare till kommande generationer.

Hembygds miljön och dess kulturarv inkluderar allt som omger människorna. Det övergripande syftet med föreningens arbete är att skapa trivsel, hemkänsla, trygghet och möjligheter till rekreation. Om människor känner sig trygga finns kraft och tid att intressera sig för hembygden och dess kulturarv.

Människan är i centrum för en hembygdsförening. Människans behov under livets gång, hur man hanterade behoven förr och hur man kan lära av detta för att skapa miljöer för framtida behov.

Danmarks Hembygdsförening presenterade ett yttrande till Uppsala kommun daterat 2020-04-06 om den FÖP kommunen presenterade 2020.

Uppsala kommun har nu presenterat en ny Fördjupad Översiktsplan för området i ett dokument benämnt Utställningshandledning 2021-01-19, vilket är benämnt "U-FÖP" i detta yttrande.

Föreningen anser att den U-FÖP som Uppsala kommun nu presenterat tyvärr fortfarande står i bjärt kontrast mot Danmark Hembygdsförenings mål och arbete.

Påpekanden i det yttrande som Danmarks Hembygdsförening presenterat under 2020 är inte utredda eller besvarade i kommunens U-FÖP.

Danmarks Hembygdsförening yrkar i detta yttrande följande tolv punkter:

1. Hembygdsföreningen yrkar på att sportanläggningen strax norr om Linnés Sävja inte bebyggs

Danmarks Hembygdsförening vill bevara kulturmiljön kring Linnés Sävja och anser att det är mycket olämpligt med en sportanläggning med all tillhörande trafik alldeles intill fornlämningarna, öster om väg 255 och nära gården Linnés Sävja.

Linnés Sävja, vilket är av ett internationellt intresse, skall skyddas så mycket som möjligt. Skyddet bör gälla även området som omsluter gården. Enligt WSP:s granskning av området norrut från Linnés Sävja så beskrivs detta som mycket känsligt för åtgärder. Området innefattar Sävja gård och även fornlämningarna mellan de två gårdarna. Länsstyrelsen har bedömt förslaget att bygga en sportanläggning alldeles intill fornlämningarna som olämpligt. Trots dessa bedömningar av Länsstyrelsen och WSP så kvarstår planerna på sportanläggning i den omarbetade fördjupade planen, vilket är mycket uppseendeväckande!

2. Hembygdsföreningen yrkar på att jordbruksmarken strax norr om Sävja gård inte bebyggs

Åkermark ska i möjligaste mån inte tas i anspråk.

Mycket av Uppsalas identitet utanför stadens centrum är åsynen av den bördiga åkermarken – staden på slätten. Detta är en viktig del av hembygden som funnits här i generationer. Mark som brukats och brukas av flitiga bönder, kan ge oss närodade produkter i en osäker framtid.

Motiveringen till vårt yrkande är;

- a) Upplevelsen av att Uppsala är staden på slätten med jordbruksmark intill Sävjaån norr om Sävja gård försvinner delvis då marken bebyggs med hus.
- b) Siktlinjerna från den befintliga bebyggelsen i norra delen av Sävja försvinner. Sikten från den mycket gamla vägen mellan nuvarande Vilan och Bergsbrunna gård, *Bergsbrunna villaväg*, till Slottet och Domkyrkan är av stort värde för de boende där.
- c) Bidraget till bostadsförsörjningen i proportion till förändringen av kulturlandskapet är ringa då antalet bostäder som planeras här är förhållandevis få men skadan stor.

Både WSP och Länsstyrelsen har i sina bedömningar avrått från bebyggelse på denna jordbruksmark. Trots dessa avrådan väljer kommunen att gå emot detta och planerar för byggnation!

3. Hembygdsföreningen yrkar på att alla kullarna strax intill väg 255, Nåntuna kullar, bevaras samt att området direkt norr därom lämnas utan byggnation.

Strax sydväst om byggnaden Linnés Sävja ligger idag ett öppet område med bland annat kullar på, "Nåntuna kullar" Några av dessa planeras redan att sparas, bra, men det skulle vara en fördel om samtliga kullar består. Förklaringarna till vårt förslag är många; det ger möjlighet till ett framtida nyttjande av en "ovanlig" mark. Ett litet område med fem kullar tätt intill varandra finner man sannolikt inte på många platser i Sverige, något i sig värt att bevara. Området borde ge stora möjligheter till kreativa och smakfulla idéer för dess användning.

Linnéstigen går strax norr om dessa kullar, väster om 255:an, in i en kotunnel. För att i möjligaste mån förbättra miljön kring stigen så bör den inte löpa tätt intill nybyggda flervåningshus såsom nu föreslagits i översiktsplanen. Danmarks Hembygdsförening föreslår istället att man nyttjar området runt stigen till en park, ambitiös eller enklare, så att inramningen strax innan entrén till Linnés Sävja blir tilltalande.

I Danmarks Hembygdsförenings tidigare yrkande föreslogs en annan sträckning av Linnéstigen, vi föreslog att den skulle löpa i den gamla stig som går från Linnés Sävja rakt söderut på 255:ans östra sida ner till soldattorpet Svedden. Soldatens levnadsstandard ombesörjdes av markägaren, m.a.o. Carl von Linné. Detta förslag från Hembygdsföreningen föranledde inga förändringar av planen från kommunens sida och den nuvarande stigen, om den behålls, kommer enligt plan att tangera höghus.

4. Hembygdsföreningen yrkar på att jordbruksmarken strax sydost om den planerade tågstationen i Bergsbrunna inte bebyggs

I detta område finns de gamla byarna, Stora och Lilla Söderby, med tillhörande hagmarker och åkrar. Området har en stark agrar prägel. Byarna har legat här i många hundra år och ger en tydlig bild av hur landskapet såg ut utanför den centrala delen av staden som istället präglades av universitetet och kyrkan. Hembygdsföreningen anser att byarna och marken därom är kulturhistoriskt värdefulla och ska i möjligaste mån bevaras.

5. Hembygdsföreningen yrkar på att en stad av Sundsvalls storlek inte skall byggas i norr om Lunsen

Uppsala kommun vill bygga en ny stad av Sundsvalls storlek. Det vill man göra i huvudsak i det befintliga skogsområdet norr om Lunsens naturreservat. Man vill skapa en stad som kommer att befolkas av mer än 50.000 invånare. Det är med svenska mått en medelstor stad.

Uppsala kommun vill skapa denna stad med hög hastighet och med många invånare på bara drygt 4 kvadratkilometer. Hembygdsföreningen anser att det är fel väg att gå.

Men en stad av denna storlek tar tid att planera och bygga om den skall ha någon chans att bli bra. En stad av denna storlek behöver inte bara cykelvägar, kollektivtrafik och återbrukscentraler för att skapa trygghet och hemkänsla. Människorna som bor där skall känna att dom bor i en god livsmiljö. Då behövs mera. En stad av denna storlek behöver till exempel ett sjukhus, en polistation, ett eller flera handelscentrum, ett eller flera apotek, parkeringsplatser för besökare och för transport av inköpta varor och för flyttgods. Sådant finns i Sundsvall nu och sådant behövs i den nya stad som kommunen vill bygga.

I U-FÖP är detta berört i bara några få meningar.

I U-FÖP erkänner kommunen att det tar tid att bygga en stad. Men det sveper man över och refererar bland annat till att "samverkan och tillit kommer att vara framgångsfaktorer". Men som debatten ser ut nu så finns varken tillit till kommunens planer eller samverkan mellan kommunen och de människor som bor i kommunen.

Danmarks Hembygdsförening vill att kommunen gör ett omtag, samverkar med de boende i Uppsala och utarbetar en ny plan för den nya staden, en stad där människor kommer att trivas "på riktigt"!

6. Hembygdsföreningen yrkar på att trygghet och trivsamhet skall prioriteras

Danmarks Hembygdsförening vill att Uppsalas identitet och unika kulturarv måste finnas med i en ny stad. Fokus skall vara på människans behov i livets olika steg. För att skapa en ny trygg stad måste den vara byggd så att en tillit och en trygghet skapas, som sätter människans behov i centrum. De som väntas flytta in i området har ingen historia i området och väntas arbeta på annan plats, till exempel efter järnvägen söderut mot Stockholm.

Vi anser att en seriös diskussion om detta saknas i kommunens U-FÖP.

U-FÖP fokuserar inte på människors sätt att leva och hur folk vill bo för att trivas. Man fokuserar bara på att förändra människors livstil. Det gör man inte i den "betongförort" man planerar.

Under den "websändning" som kommunen höll den 16 februari 2021 så kunde man höra hur kommunens stadsbyggnadsamordnare uttalar sig om dagens människors levnadssätt. Hon säger att man måste komma tillrätta med människors "obehagliga levnadsmönster".

Detta tycker Danmarks Hembygdsföreningen är ett förfärligt uttalande. Att skapa en ny stad har alltså kommunen målet att människorna skall ändra sina levnadsmönster. Detta har politiker i historien försökt göra, men det har misslyckats totalt.

Människans levnadsmönster idag baserar sig på många generationers liv, arbete och umgänge tillsammans med andra människor. Historien runt detta intresserar Danmarks Hembygdsförening och alla andra hembygdsföreningar i Sverige. Människan är inte en maskin.

Kommunen ger också intrycket i U-FÖPen att resandet skall begränsas samt styras. Sveriges ekonomi är starkt beroende av internationella affärer. Resandet innebär att människor träffas och kan utbyta kunskap och idéer över landgränserna. Detta är grunden för välstånd i samhället. Det är bara att jämföra hur samhället såg ut för 150 år sedan, innan världshandeln hade utvecklats.

Danmarks Hembygdsförening vill att kommunen skall göra sitt allra bästa för folk skall trivas. Man skall försöka förstå hur människor vill bo i olika delar av livet. Det finns inget resonemang om detta i U-FÖP.

Resonemang om hur man undviker instabila, fragmenterade, våldsamma och i värsta fall upplösta lokalsamhällen. Sådana samhällen skapar otrygghet bland de boende.

För att människor skall trivas måste ett integrerat lokalsamhälle vara på plats. Det ska finnas en intressegemenskap med gemensamma förväntningar hos invånarna om att agera för allas bästa med fungerande former för socialt samspel. Den kollektiva förmågan och lokalsamhällstilliten blir därmed högre och problem som uppkommer kan hanteras med eller utan hjälp utifrån. I ett sådant bostadsområde är normalt också otryggheten väldigt låg.

7. Hembygdsföreningen yrkar att kulturarvet skall utvecklas i en god fysisk miljö

För att ett tryggt kulturarv skall utvecklas behövs en god fysisk miljö. Det är grunden för att lokalsamhället skall bli integrerat på ett gott sätt. Att bygga så kallade "miljonprogramsområden" som beskrivs i U-FÖP anser Hembygdsföreningen vara riskabelt. I ett sådant finns det förtätade isolerade bostadskvarter med inre gröna zoner. Dessa zoner gör tyvärr att servicepersonal, poliser etc lätt blir bevakade och i värsta fall utsatta för våldsytringar. Brist på vägar och genomfartsleder i den typen av områden skapar problem för samhällsservice och gör det t ex svårt för poliser att arbeta på ett tryggt sätt. Hanterandet av dåliga fysiska miljöer är beprövat i Sverige och har givit kunskap om hur goda miljöer bör utformas. Polisens viktigaste uppgift är att lösa brott.

Danmarks Hembygdsförening kräver att byggnationen skall utformas så att trygghet finns med redan från början. Kommunen måste ta till sig av den forskning som finns på området. De kvarter som finns på en bild i U-FÖPen visar att den inre delen är fyrkanter med bara 40-50 meter omgivna av typiskt femvåningshus. Dit ner kommer inte solen under en stor del av året.

Vi anser att kommunens presentation av den fysiska miljön i FÖP-en riskerar att skapa ett otryggt "miljonprogramsområde" a la ´ 1960-talet. Danmarks Hembygdsförening anser att kommunen ska se till att detta till varje pris undviks!

8. Hembygdsföreningen yrkar på att ett polishus, en brandstation och en kyrka måste planeras in redan nu i en ny stad av Sundsvalls storlek

Uppsala kommun kommunicerar att man skall bygga en ny stad motsvarande Sundsvall, med drygt 57.000 nya invånare i mer än 26.000 bostäder.

Att bygga en så stor stad tar tid och det behövs inte bara några fotbollsplaner i en ny stad.

Danmarks Hembygdsförening värnar om en miljö där de boende kan känna sig säkra för att öka intresset för hembygdskultur med mera. Som en bas för detta kräver Danmarks Hembygdsförening att kommunen behöver planera mark för en polisstation med lokala poliser. Sundsvall har drygt 50 poliser.

Det står i bilagan till U-FÖP att "kontakter med Polisen (skall) återupptas". Uppenbarligen är denna viktiga fråga inte hanterad av kommunen. Det är helt självklart tycker Danmarks Hembygdsförening att poliser och polisstation finns i en stad!

Det finns en kort punkt om brandstation i U-FÖP. Men om en ny stad byggs för 50.000 invånare är också det självklart att en brandstation finns i en ny stad av den storleken. Ännu en parallell till Sundsvall. Sundsvalls trähus brann under förr-förra seklet. Då bestämde man att där skulle de ersätta husen byggas av icke brännbart material. Idag ser vi en vacker stenstad i Sundsvalls centrum. Det är långt ifrån vad Uppsala tänker sig i den nya staden.

En vacker kyrkobyggnad finns i Sundsvall och även i Uppsala samt i många andra städer och samhällen. Dessa utgör en trygghetskapande centralpunkt för människorna. Så har det varit i 100-tals år och så kommer det att vara i mycket lång tid framöver. Danmarks Hembygdsförening anser att det behövs något mera än det "interreligiösa center" som det kort skrivs om i U-FÖP.

9. Hembygdsföreningen yrkar på att ett sjukhus planeras in redan nu i en ny stad av Sundsvalls storlek

I en ny stad av Sundsvalls storlek är det självklart att det behövs ett sjukhus. I U-FÖP-ens plankartor finns angivet plats för vårdcentraler, men i en ny stad med mer än 50.000 invånare räcker knappast det. Om varje invånare behöver sjukhusvård en gång per år innebär det ca 1.000 besök per vecka. Akademiska sjukhuset är idag överhopade med patienter, så den vårdenheten räcker knappast till för att serva ännu en stad.

Man skriver om ett "vårdcentrum", men refererar till Region Uppsalas långsiktiga planering. I en ny stad av Sundsvalls storlek är det självklart att de boende måste ha tillgång till ett riktigt sjukhus. Det är orimligt att räkna med att det idag överlastade Akademiska Sjukhuset skall hantera en 25% utökning av patientstocken!

Danmarks Hembygdsförening anser att medborgarna skall kunna känna trygghet i att man kan få sjukvård rimligt snabbt och på rimligt avstånd från boendet. Då trivs man och kan ha ork och tid att engagera sig bland annat i hembygdens kultur.

10. Hembygdsföreningen yrkar att den av Uppsala kommun planerade åverkan på naturen stoppas

Uppsala kommun vill bebygga dagens skogsområde mellan Sävja/ Bergsbrunna och Lunsen. Enligt plankartorna kommer detta att gå till så att en stor del av dagens skog kalhyggs och ersätts med block-kvarter. Där kommer nya träd att planteras. Det tar många årtionden för dessa träd att växa upp och skapa en naturliknande miljö. Men det är den miljön man visa på bilderna i U-FÖPen.

Danmarks Hembygdsförening tycker att det är helt fel väg att gå: att först kalhygga skog, sedan exploatera marken hårt med många nya bostäder och därefter försöka ersätta den kalhuggna skogen.

Man vill enligt U-FÖPen skapa en grönskande miljö - men att ta bort den idag naturligt grönskande miljön, vilken är full med biologisk mångfald, genom kalhyggen låter som en repris på en av 1950-talets felaktigheter inom samhällsbyggnad.

Ännu mer orimligt är att man kan läsa mängder av text i U-FÖP-en om att man värnar biologisk mångfaldhet, säkring av ekologisk hållbarhet, fågelsång med mera. Men med kommunens planerade kalhyggen blir det tvärt om anser Danmarks Hembygdsförening!

Danmarks Hembygdsförening kräver att Uppsala kommun måste se till hembygdens natur som den är, och bygga det nya området i samklang med den fina skog som finns idag!

11. Hembygdsföreningen yrkar att bostadskvarteren formas på utgående från människans behov

I U-FÖP-en kan man läsa att bostadskvarteren i området kommer att bli så vackra, man skriver att de kommer att bli ett besöksmål för sin arkitektur och sina stadsmiljöer.

Men tittar man på plankartorna i U-FÖP-en (FÖPen) och i den 3D-version som finns, så visar dessa något helt annat. En block-bebyggelse utan platser för boende att samlas på. I U-FÖP-en saknas till exempel seriösa jämförelser med andra städer. Det kan ge svar på frågor som hur har man tänkt, vad har man gjort och hur blev det? En stad som Barcelona är också delvis är uppdelat i ett rutnät, men där har varje kvarter "avkapade" hörn på husen. Det gör att vägkorsningarna bildar torg. Torg som är levande. Och populära. Man har också en paradgata. Mycket levande. Det sättet att bygga stad har givit intressanta stadsmiljöer. Många flera exempel finns, både i Sverige och i övriga Europa.

Danmarks Hembygdsförening vill att Uppsala kommun tar till sig hur andra städer och länder har skapat intressanta stadsmiljöer. Inga sådana seriösa paralleller finns i U-FÖP-en. Vi vill inte att kommunen fokuserar på att, som man skriver, "enkelt och snabbt detaljplanera".

Man skriver också i U-FÖP-en att det skall finnas en utsikt från bostäderna mot Uppsalas stadsprofil samt ljus i bostäderna. Men Danmarks Hembygdsförening förstår inte hur tätt placerade block-kvarter med höga hus kan ge så många boende utsikt mot Uppsalas stadsprofil. Stora hus nära lägre hus ger de boende en känsla av att de högre husen "vältrar" sig över de lägre. Folk kommer inte att trivas där. Detta har varit känt i många år, men inte i Uppsala kommun verkar det? Ännu svårare att förstå är att de radhus som planeras är tänkta att byggas inne i de höga blocken. Dit kommer inte solen att nå under större delen av året!

På websändningen den 16 februari 2021 så berättas det om de småhusområden som planeras. Men som exempel visar man marklägenheter i större hus, där "småhusen" bara har några kvadratmeter tomt och grannar flera våningar ovanför sig. Danmarks Hembygdsförening är övertygad om att just den typen av marklägenheter är inte vad människor som vill bo i småhus väljer!

Solljus är något vi nordbor sukter efter, det är ingen hemlighet. På SLU i Ultuna har det under många år framgångsrikt utbildats landskapsarkitekter, stadsplanerare med mera. Man forskar i hur bostadskvarter och bostadsområden skall utformas för att skapa en bra livsmiljö. Detaljstudier har gjorts bland annat i förhållanden hushöjd/avstånd för att solen strålar skall kunna falla ner på gårdar och människor skall trivas.

Danmarks Hembygdsförening kräver att kommunen omplanerar bebyggelsen så att många fler boende får chansen att se Uppsalas stadsprofil samt får njuta av solens strålar in i sin bostad!

12. Hembygdsföreningen yrkar att kultur i form av teater och museum planeras in nu

Danmarks Hembygdsförening anser att 50.000 människor i den nya staden måste få en möjlighet att ta del av kulturverksamhet. Kultur på hemmaplan är viktig för att människor skall trivas. Den skapar förutsättningar för att känna sig som en del av hembygden.

Kommunen skriver om kultur i ett stycke i U-FÖP. Men när man läser texten och tittar på kartorna så slår kommunen ihop skolor, ishall, sportanläggning ihop med kulturlokaler. Det finns bara en liten lokal för kulturverksamhet på kartan "Social och kulturell infrastruktur". Det är för lite anser Danmarks Hembygdsförening.

Återigen gör vi en jämförelse med Sundsvall. Där finns tre teatrar, alla stiliga byggnader som sundsvallsborna kan känna sig stolta att besöka. Sundsvall har även ett eget museum.

Danmarks Hembygdsförening vill att motsvarande kulturlokaler som finns i Sundsvall skall finnas med i planeringen av den nya stad som kommunen beskriver i U-FÖP.

Uppsala den 3 mars 2021

Styrelsen i Danmarks Hembygdsförening,

*Peter Nordgren ordf. Göran Bohman, Åsa Bretz, Ingar Bruce, Elfi Cedrins, Berit Danielsson,
Sören Jonasson, Christer Lydig, Thonny Wall, Lillianne Zetterberg*